

ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ СВІТОВИХ ГРОШЕЙ СУКУПНІСТЮ ОСОБЛИВИХ ГРОШЕЙ

Функціональний підхід до сутності світових грошей не дозволяє досліджувати ситуацію виконання різних функцій світових грошей різними особливими грошима. Політекономічна теорія грошей дозволяє дослідити цю ситуацію методом сходження від абстрактного до конкретного: від конкуренції товарів за роль грошей до конкуренції особливих грошей за роль всезагальних грошей. Обидві ці ситуації є нерівноважними і являють собою фазу життєвого циклу всезагального еквівалента.

Ключові слова: гроші, світові гроші, метод сходження від абстрактного до конкретного, функціональний підхід.

Бондарь Дмитрий

ВЫПОЛНЕНИЕ ФУНКЦИЙ МИРОВЫХ ДЕНЕГ СОВОКУПНОСТЬЮ ОСОБЕННЫХ ДЕНЕГ

Функциональный подход к сущности мировых денег не позволяет исследовать ситуацию выполнения разных функций мировых денег разными особенными деньгами. Политэкономическая теория денег позволяет исследовать эту ситуацию методом восхождения от абстрактного к конкретному: от конкуренции товаров за роль денег к конкуренции особенных денег за роль всеобщих денег. Обе эти ситуации являются неравновесными и представляют собой фазу жизненного цикла всеобщего эквивалента.

Ключевые слова: деньги, мировые деньги, метод восхождения от абстрактного к конкретному, функциональный подход.

Bondar Dmitry

THE PERFORMANCE OF FUNCTIONS OF WORLD MONEY BY SET OF SPECIFIC MONIES

The functional approach to the essence of world money does not allow us to investigate the situation of performing the functions of world

money by set of specific monies. Political economy theory of money allows to investigate this situation using the method of ascent from the abstract to the concrete: from the competition among commodities for the role of money to the competition among specific monies for the role of general money. Both of these situations are not in equilibrium, they are the phases of the general equivalent's life cycle.

Keywords: money, world money, method of ascent from the abstract to the concrete, functional approach.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для здійснення грошово-кредитної політики першочергове значення має визначення об'єкта регулювання. Як визначити, чи є даний об'єкт грошима? Кваліфікувати об'єкт як гроші можна, визначивши, чи виконує він функції грошей, оскільки ніяк інакше гроші себе не проявляють. Якщо в масштабах окремого суспільства нормою є монополія певного товару-еквівалента, то на світовому ринку функціонує цілий ряд валют, внаслідок чого застосування функціонального підходу до визначення світових грошей пов'язане з деякими труднощами.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Спостерігаючи функціонування цілого ряду валют на світовому ринку, Л. М. Красавіна приходить до висновку, що сучасні валюти «...стали світовими різною мірою» [8, с. 40]. Підхід, згідно з яким валюти відіграють роль світових грошей різною мірою, ґрунтується на дослідженні ступеня участі валют у виконанні функцій світових грошей. Аналізується, яким чином світові гроші використовуються приватним і державним сектором в якості міри вартості, засобу обігу, засобу заощадження і засобу платежу [див. 4, с. 148-149], після чого визначається питома вага тієї чи іншої валюти в кожному із сегментів функціонування світових грошей. Для аналізу застосовуються показники, що характеризують частку валюти на різних світових ринках: на ринку товарів і послуг, валютному ринку, ринках цінних паперів і позичкових капіталів, а також її частка в офіційних валютних резервах. Ці показники мають важливе практичне значення, як і частка тієї чи іншої валюти на внутрішньому ринку країни при вимірюванні рівня його доларизації, однак застосування підходу, що ігнорує політекономічну теорію грошей, призводить до неточностей.

Наприклад, поширена думка, що міжнародне використання валюти приватним сектором у якості засобу заощадження характеризується її часткою в приватних інвестиціях, а також на міжнародних ринках боргових цінних паперів і похідних валютних інструментів [див. 11, с. 43-48]. Проте інвестування, тобто перетворення грошей у капітал, несумісне з виконанням грошима функції засобу заощадження, оскільки остання передбачає спокій, а перше – рух грошей. Що стосується частки грошей на ринках цінних паперів, то в даному випадку мається на увазі обсяг цінних паперів, номінованих у даній валюті. Тут також має місце перетворення грошей в капітал, коли покупець цінного паперу розстається зі своїми грошима, які тому виконують функцію засобу обігу, але не засобу заощадження. Цінні папери, що підлягають оплаті іноземною валютою, не тотожні цій валюті, грошове зобов'язання не тотожне грошам, тому не цілком обґрунтовано стверджувати, що в офіційних резервах «запаси іноземної валюти знаходяться... у формі різних цінних паперів, виражених у валюті...» [5, с. 189-190].

Ще одним прикладом є трактування заощадження золота в офіційних резервах. З факту заощадження золота в приватних і офіційних резервах робиться висновок про збереження золотом монетарної функції у формі інструменту формування міжнародних резервів, що розглядається як модифікована функція накопичення. При цьому не враховується, що частка того чи іншого активу в структурі державних чи приватних резервів сама по собі ще не характеризує його як світові гроші: дорогоцінні камені і антикваріат не стають грошима тільки від того, що їх зберігають як товар, який з часом не втрачає своєї мінової вартості і може бути відносно легко обмінаний на гроші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зазвичай в рамках функціонального підходу до сутності грошей (ФПСГ) розглядається ситуація, коли всі потреби, пов'язані з грошима, задовольняє один товар, тобто один товар виконує всі функції грошей. Це дозволяє легко застосувати до нього ФПСГ та ідентифікувати його як гроші. Але як бути, якщо функції грошей розподілені між декількома товарами? З точки зору ФПСГ відповідь залишається неясною: або жоден із товарів не є грошима, якщо він не виконує всіх функцій грошей, або кожен товар, який виконує хоча б одну функцію грошей, є грошовим товаром, або

єдність цих товарів як частин являє собою гроші як ціле. Незрозумілим також залишається, чи є така ситуація рівноважною. Відповідно, цей підхід не дозволяє визначити, що є світовими грошима в ситуації, коли функції світових грошей розподілені між кількома валютами. Недоліки ФПСГ взагалі і світових грошей зокрема [див. 2; 3] дають підстави для застосування альтернативних підходів, зокрема політекономічної теорії грошей, система категорій якої відображає не тільки функції грошей, але й їх природу, а також їх сутність.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження виконання різних функцій світових грошей різними валютами за допомогою системи категорій політекономічної теорії грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У найбільш абстрактному вигляді виконання різних функцій світових грошей різними валютами є виконанням різних функцій грошей різними товарами. На думку В. М. Усоскіна, «розгляд суті грошей через призму їх функцій логічно зумовлює... абсолютизацію якоїсь однієї функції, виділення її в якості ключової і вирішальної при ігноруванні інших функцій» [15, с. 62-63]. Такі концепції являють собою крайні форми ФПСГ, коли сутністю грошей оголошується не набір функцій, а тільки одна з них. Якби у грошей була головна функція і другорядні або похідні, то в ситуації виконання різними товарами різних функцій грошей грошима був би той товар, який виконує цю головну функцію. Історично і логічно першою функцією грошей є функція міри вартості, однак жодна з функцій грошей не є «головною», всі вони необхідні, всі вони суть атрибути грошей. Якщо товар виконує не усі функції грошей, то він не цілком є грошима і функції грошей, які він не виконує, будуть виконуватися іншим товаром або товарами. Дану ситуацію описує суперечливе судження: функції грошей виконують не гроші. Це судження є відображенням того факту, що елемент системи не є система. Сукупність товарів, що виконують функції грошей, а не окремі її елементи, суть гроші. «Гроші як виконувачі різних функцій є лише різними формами зовнішнього вираження певних соціальних відносин, або, точніше, формами зовнішнього (речового) вираження різних соціальних актів, що у своїй сукупності утворюють складний комплекс відносин, що впливають з обміну» [14, с. 56], обумовленого товарним виробництвом. «Гроші як мірило цінностей можуть бути уособлені

в одному предметі, гроші як знаряддя обігу – в іншому. Все це будуть по суті різні форми прояву грошей, як таких, як зовнішнього вираження всієї сукупності соціальних відносин, що виникають з мінових угод. Але ці форми прояву мають і самостійне значення, і самостійний сенс, і, головне, самостійне буття» [там само, с. 98].

Дане визначення може викликати наступне заперечення. Оскільки всі товари з більшим чи меншим успіхом зберігають свою вартість, то будь-який товар в тій чи іншій мірі є засобом заощадження, а значить усі товари є елементами системи «гроші»? Підхід до грошей з позицій ліквідності саме до таких висновків і приводить. Однак існує ситуація, коли дійсно усі товари ринку можна розглядати як елементи системи «гроші». Це ситуація, коли один з особливих товарів ще не виштовхнуто рештою товарів на роль всезагального еквівалента, більш того, немає ще навіть локальних еквівалентів і всі товари знаходяться в рівному положенні.

Це ситуація прямого бартеру, що отримала у К. Маркса назву простої, одиничної або випадкової форми вартості а також ситуація непрямого бартеру, названа їм розгорнутою формою вартості. Він показав, що внутрішні протиріччя товару та праці, яка його створює, отримують вже в простій формі вартості зовнішню форму прояву в протиріччі відносної та еквівалентної форми вартості, рух якого необхідно призводить до виникнення грошової форми вартості. Таким чином, сам характер вартості такий, що вимагає виникнення товару-еквівалента, який стає мірою вартості, тобто засобом вираження вартості всіх інших товарів. Пізнання необхідності виникнення грошей у результаті розвитку форми вартості дає розуміння того, що ситуація «Т – Т» є нерівноважною, що товари будуть конкурувати один з одним за роль грошей до тих пір, поки «Т – Т» не перетвориться на «Т – Г – Т».

У ситуації «різні товари в різних функціях грошей» кожен з елементів системи «гроші» не просто виконує одну або декілька функцій грошей – він прагне виконувати всі функції грошей. Якщо ціни товарів виражені в одному товарі, засобом обігу і засобом платежу є інший товар, скарбом є третій, а в якості світових грошей функціонує четвертий товар, то складається ситуація, коли на ринку функціонують кілька мір вартості. Ця ситуація необхідно розвивається в бік виникнення товару-еквівалента, що виконує всі функції грошей, оскільки «...двоїстість міри вартості суперечить її

функції» [10, с. 106]. Крім того, що кожен з цих товарів реально виконує якусь функцію грошей, потенційно він може виконувати і часто в певних межах починає виконувати всі функції грошей, внаслідок чого виникає ситуація паралельного обігу кількох товарів-еквівалентів. Тоді конкуренція товарів за роль грошей стає очевидною. Наявність декількох локальних еквівалентів відображено К. Марксом в понятті всезагальної форми вартості, перетворення якої в грошову форму вартості знаменується виникненням дійсно всезагального еквівалента або грошей.

ФПСГ не дозволяє зрозуміти ситуацію «різні товари – різні функції грошей» як і ситуацію паралельного обігу кількох товарів-еквівалентів. Не тільки тому, що не пропонує підставу класифікації функцій грошей і не дає розуміння відношення функцій грошей між собою. Він не ґрунтується на розумінні природи грошей як розвинутої форми вартості, а тому не дозволяє зрозуміти нерівноважність ситуації «Т – Т». Для прихильників цього підходу бартер, а значить і ситуація «різні товари – різні функції грошей», є рівноважним станом та виникнення грошей в цій ситуації є корисним, але не необхідним.

Схема розвитку форми вартості, розроблена К. Марксом, має значення не тільки для розуміння механізму виникнення грошей в надрах нерозвиненого товарного виробництва давнини. На це звернули увагу М. Аглієтта і А. Орлеан, що критикують протиставлення діахронічного і синхронічного аналізу грошей. На їхню думку «гроші – навіть у рамках абсолютно зрілих економік – повинні постійно доводити свою легітимність, підтверджуючи лежачу у їх основі довіру і борючись з невпинною появою ембріональних грошей, що ставлять під питання їх монополію» [1, с. 32]. Ці автори розглядають схему появи грошей, що відтворюється кожного разу при зміні одного товару-еквівалента іншим. Незважаючи на те, що цей процес розглядається ними з погляду свідомих дій індивідів, з точки зору інтересів, їх схема відображає об'єктивну логіку становлення нових грошей в процесі конкуренції особливих товарів, що виникає в результаті ослаблення позицій товару-еквівалента, який до цього панував.

У якості «вихідної товарної ситуації» згадані французькі дослідники розглядають відсутність грошей і ця ситуація за формою відповідає простій формі вартості, але трактування цієї

ситуації інше. Індивіди в умовах відсутності всезагального еквівалента перебувають у стані максимальної невизначеності – вони не знають, який товар забезпечить їм зв'язок із суспільством в майбутньому, тобто дозволить їм у майбутньому отримати від членів суспільства споживні вартості в товарній формі. Оскільки невідомо, який товар найбільш підходить для цієї ролі, кожен індивід спостерігає за іншими і наслідує їх, намагаючись зрозуміти, що вони мають намір використовувати як засіб заощадження, прагнучи при цьому, щоб саме його товар став всезагальним [див. там само, с. 83-86]. Саме ця ситуація, названа F1, відображена в простій формі вартості в тому факті, що обидва товари можуть бути еквівалентами, а значить еквівалентна форма вартості відносна. У розгорнутій формі вартості усі товари «рівноправні» у тому сенсі, що кожен з них може виступати як одна з проміжних ланок непрямого бартеру. У цій ситуації «...кожен предмет – потенційні гроші» [там само, с. 86]. Таким чином, мова йде не просто про те, що «функції грошей виконують не гроші», а про те, що «функції грошей виконують потенційні гроші». Подібне положення виникає в період фінансових криз. Наприклад, так було в Німеччині в 1923 році, в умовах гіперінфляції і втрати довіри до грошей. Від вибору правильного засобу заощадження, яке буде високоліквідним, залежить збереження майна громадян.

Ця всезагальна конкуренція між благами і наслідування індивідів один одному в підсумку призводять до появи грошей. Динаміка наслідування має кумулятивний характер: чим більше прихильників набуває думка, тим більша ймовірність того, що вона отримає ще більшу підтримку. Тому «...в рамках групи... ця динаміка випадкового наслідування призводить до одностайності» [там само, с. 87] і як тільки цю одностайність досягнуто, вона починає відтворюватися. В результаті утворюються гроші як інститут і цю ситуацію автори називають F3. «Ця вихідна диференціація між обраним багатством і звичайними товарами є те, завдяки чому товарне суспільство досягає існування у якості впорядкованої тотальності» [там само, с. 89]. У індивідів сформовано загальне уявлення і переваги щодо багатства. «А ргіогі це може бути будь-який предмет. Його природу визначає одностайне бажання і тільки воно» [там само, с. 83].

Звичні для економічної літератури в руслі mainstream визначення грошей як того, що всі приймають в якості грошей, не

відповідають на питання, чому всі приймають цю річ як гроші? Ці визначення обертаються в логічному колі «всі приймають цю річ як гроші тому, що всі приймають її як гроші». Розглянута концепція долає це утруднення: гроші, що виникають в результаті конкуренції товарів, отримують легітимність, що дозволяє їм придбати стійкість, а індивідам – планувати свої дії в умовах меншої невизначеності. Найбільш надійними в цьому сенсі стають державні гроші, оскільки держава має легітимні інструменти примусу до виконання грошових правил.

У концепції М. Аглієтті та А. Орлеана між повністю недиференційованим станом, відповідним простій і розгорнутій формам вартості, і виникненням грошей, відповідним грошовій формі вартості, є проміжний стан. Це конкуренція ембріональних грошей з пануючими грошима, названа цими авторами F2. Цей стан відрізняється від всезагальної форми вартості К. Маркса, оскільки остання логічно передуює грошовій і переходить в неї. У даному ж випадку мова йде про конкуренцію ембріональних грошей з діючими грошима. Еволюція грошей розглядається при цьому як «...нескінченний рух: фінансовий інститут (F3), який народжує приватні сили, які прагнуть поставити під питання цей інститут за рахунок нових ембріональних грошей, – те, що ми назвемо конкуренцією грошей, або F2, конкуренцією, що приводить до нових грошовим правил (F3), або ж до глибокої спекулятивної кризи (F1), яка веде до нового фінансового інституту (F3)» [там само, с. 93]. Еволюція грошей з позицій історизму не є нескінченний рух, але в межах еволюції товарного виробництва її справді можна розглядати як безперервну. Пошук грошового товару рідко відбувається в умовах такої глибокої кризи, коли спостерігається повна невизначеність щодо того, що може стати грошима, частіше це вибір з обмеженого числа благ. Зазвичай вибір фокусується «...на грошах, вже прийнятих раніше, плюс одне або декілька інших благ, які можуть претендувати на роль грошей» [там само]. І в цьому сенсі можна говорити, що ситуація F2 подібна до всезагальної форми вартості як паралельного обігу кількох «часткових грошей», кількох співіснуючих локальних еквівалентів. Таким чином, якщо ситуація «різні товари – різні функції грошей» необхідно призводить до виникнення всезагального еквівалента, то втрата всезагальним еквівалентом своєї ролі необхідно призводить до ситуації «різні товари – різні функції грошей».

Використання не тільки грошей, а й товарів для заощадження мінової вартості характерно не тільки для періодів розладу грошового обігу. Диверсифікація заощаджень є раціональною стратегією заощаджувача. Продаж товару за гроші і придбання на них товару, який розглядається як засіб заощадження, описується формулою «Т – Г – Т». Згодом цей товар продається за гроші, на які купується товар для споживання: «Г – Г – Т». Отже, у випадку, коли товар купується в обмін на гроші не з метою його споживання, а як специфічний засіб обміну, тобто з метою подальшого обміну на гроші, за які далі купується товар для споживання, формула, що описує повний метаморфоз товару, являє собою не «Т – Г – Т», а «Т – Г – Т – Г – Т». Відповідно, якщо рух грошей як засобу заощадження описується формулою «Т – Г», то заощадження товару здійснюється за формулою «Т – Г – Т».

Політекономічна теорія грошей зазвичай не розглядає безпосередній обмін особливих грошей один на одного як особливу форму вартості, отже не розглядає і розвиток простої форми вартості грошей «Х грошей А = Y грошей В» в «Х грошей А = Y світових грошей». Між тим, схема розвитку форми вартості, застосована до аналізу конкуренції особливих товарів за роль грошей, може бути застосована і до аналізу конкуренції особливих грошей за роль світових грошей. Всезагальна форма вартості, що передує грошовій формі вартості, у цьому випадку може розглядатися як така, що відбиває ситуацію існування декількох часткових світових грошей, що конкурують за роль всезагальних грошей.

Ситуація «різні товари – різні функції грошей» являє собою найбільш абстрактне відображення конкуренції грошей, оскільки на цьому рівні абстракції особливі гроші розглядаються лише як особливі товари. У результаті конкуренції один з особливих товарів стає всезагальним товаром. Далі ця теоретична модель конкретизується переходом до дослідження конкуренції особливих грошей за роль всезагальних грошей або, іншими словами, світових грошей. І на приватному, і на національному, і на світовому рівні може обертатися кілька особливих грошей. Відповідно, конкуренція грошей спочатку повинна бути розглянута в простій формі, як конкуренція грошей взагалі, а потім можна переходити до все більш складних її форм. Відмінність ситуації «різні товари – різні функції грошей» від ситуації

«різні гроші – різні функції світових грошей» полягає в тому, що особливі гроші суть гроші певної платіжної спільноти, отже придбання в її межах товару за ці особливі гроші не буде бартером.

З якою метою особливі гроші зберігаються в офіційних і приватних резервах? Особливість накопичення валют в офіційних резервах, на відміну від накопичення грошей, розглянутого на рівні абстракції товарного виробництва взагалі з одним товаром-еквівалентом, полягає в тому, що воно здійснюється не тільки з метою придбання за них товарів, а й з метою обміну на інші гроші. Заощадження особливих грошей з метою страхування від ризиків коливання курсу світових грошей, диверсифікації активів, є більш поширеним, ніж їх заощадження. Отримання цих особливих грошей може здійснюватися в обмін на товар, на інші особливі гроші чи на світові гроші. Відповідно, у найбільш абстрактному вигляді особливі гроші як засіб заощадження рухаються за формулою «Т – особливі Г», «Т – особливі Г – особливі Г» та «Т – світові Г – особливі Г». Якщо особливі гроші, які заощаджуються, отримуються шляхом обміну на інші гроші, то їх фігура руху не відрізняється від заощадження особливих товарів, зокрема золота. Золото, як і особливі гроші, можна продати за світові гроші, причому золото виявляється навіть більш ліквідним в тому сенсі, що його, як і світові гроші, можна обміняти на будь-яку валюту, а обміняти особливі гроші на особливі гроші без посередництва світових грошей не завжди можливо, оскільки ринок цієї валютної пари може не бути досить розвиненим і здійснити «валютний бартер» не вдасться. У цьому випадку перетворення заощаджених особливих грошей в товари потребує метаморфоза «особливі Г – світові Г – особливі Г – Т».

Особливі гроші можуть зберігатися не тільки як особливий товар валютного ринку, але і як гроші, тобто для використання їх у майбутньому як засобу обігу або у якості засобу платежу певної платіжної спільноти – в цьому відмінність заощадження особливих грошей від заощадження золота, обмін якого на товар є бартер. Наприклад, якщо Російська Федерація буде експортувати енергоносії за російський рубль, то Україні, щоб придбати цей товар, необхідно буде накопичувати російські рублі. Пропозиція про експорт за національну валюту, що розглядається як один із способів інтернаціоналізації російського рубля, обговорюється російськими

економістами [див. 13]. У КНР також взято курс на впровадження юаня як засобу платежу за експорт китайських товарів [див. 12, с. 53] і взагалі інтернаціоналізацію юаню торгівельними каналами [див. 6, с. 66-67]. У 2012 році «вперше юань став валютою ціни в експортному контракті Китаю з Іраком з постачання нафти» [9, с. 15]. Однак навіть якщо допустити, що всі країни світу будуть експортувати товари тільки за свою національну валюту, то виникне ситуація, аналогічна проблемі двостороннього співпадіння потреб при бартері, і одна з валют необхідно буде виштовхнута іншими валютами на роль всезагального еквівалента валютного ринку, тобто світових грошей. Також до виникнення світових грошей у зазначеній ситуації можуть призвести коливання курсу валют країни-експортера і країни-імпортера, оскільки може виявитися вигідніше придбати валюту експортера не безпосередньо за валюту імпортера, а через третю валюту.

Таким чином, оскільки особливі гроші можуть накопичуватися в офіційних резервах як особливий товар валютного ринку або як власне особливі гроші, тобто як товар, який безпосередньо обмінюється на усі товари національного ринку держави, що емітує ці особливі гроші, то частка валюти в офіційних резервах сама по собі не характеризує ступінь її «світової грошовості». В якості світових грошей, тобто особливих грошей в ролі всезагальних грошей, ця валюта почне функціонувати тільки як гроші грошей, як всезагальний еквівалент світового валютного ринку.

Таким чином, строго кажучи, декілька валют можуть бути світовими грошима різною мірою тільки в ситуації, коли одна провідна валюта вже втратила статус домінуючої, а інша провідна валюта ще не набула його. Історія світових грошей являє собою безперервну конкуренцію між валютами, в процесі якої одна з них набувала статусу світових грошей, а потім, після певного періоду панування, втрачала його. Ф. Хартманн приводить, з певними зауваженнями, наступну хронологію світових грошей: V-VII століття – візантійська золота монета *nomisma*, VIII-XII століття – арабський динар, XII-XIV століття – флорентійський флорин, XV століття – венеціанський дукат, XVII-XVIII століття – голландський гульден, з кінця XVIII століття і до Другої світової війни – фунт стерлінгів, після Другої світової війни – долар США [див. 16, с. 29-40]. Дійсно,

неоднакова волатильність ключових валют в різні періоди часу, неоднакові показники інфляції і тенденція до диверсифікації валютної структури заощаджень створюють умови для існування рівноваги при наявності двох або трьох провідних валют [див. там само, с. 64-65; 132-163]. Однак відсутність при цьому домінуючої валюти, тобто суттєвої переваги якоїсь з валют в обороті світового валютного ринку, означає лише те, що одні світові гроші втрачають свої позиції, а інші ще не зайняли їх місце. Конкуренція особливих грошей необхідно призводить до появи світових грошей, але зміщення одних особливих грошей з вершини грошової ієрархії і заняття цієї позиції іншими особливими грошима не відбувається миттєво, що призводить до ситуації виконання функцій світових грошей сукупністю особливих грошей. Немає підстав стверджувати, що тільки історія світової валютної системи являє собою ланцюжок таких циклів, а у приватних грошей подібного циклу життя немає, але на сьогоднішній день дослідження об'єктивних рушійних сил цих циклів здійснюється в основному в контексті життєвого циклу резервних валют [див. 7].

Висновки і перспективи подальших розробок. Функціональний підхід до сутності грошей не дозволяє дослідити ситуації «різні товари – різні функції грошей» і «різні гроші – різні функції світових грошей». Застосування політекономічної теорії грошей до аналізу цих ситуацій дозволяє стверджувати, що в умовах виконання різними товарами різних функцій грошей грошима буде органічна єдність цих товарів, а в умовах виконання різних функцій світових грошей різними валютами світовими грошима буде органічна єдність цих валют. При цьому така ситуація є нерівноважною: вона можлива тільки як проміжний стан в умовах, коли один всезагальний еквівалент втратив своє панівне становище, а інший всезагальний еквівалент ще не зайняв його місце. Втрата даними особливими грошима статусу світових грошей не відбувається в усіх функціях одночасно і не супроводжується негайним придбанням цього статусу іншими особливими грошима, що необхідно призводить до ситуації виконання функцій світових грошей сукупністю особливих грошей. Схема конкуренції товарів за роль грошей, заснована на схемі розвитку форми вартості, застосовна до аналізу конкуренції особливих грошей за роль світових грошей, представляючи собою її більш абстрактне вираження, з якого починається сходження від

абстрактного до конкретного в дослідженні конкуренції особливих грошей на тому чи іншому рівні функціонування. Подальше дослідження механізму конкуренції товарів за роль грошей і особливих грошей за роль всезагальних грошей, а також життєвого циклу всезагального еквівалента являє собою перспективний напрямок теорії грошей.

Література

1. Аглиетта М. Деньги между насилием и доверием / М. Аглиетта, А. Орлеан; пер. с фр. И. А. Егорова; под науч. ред. Н. А. Макашевой. – М.: Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2006. – 365 с.

2. Бондарь Д. О. Функциональный подход в исследовании денег / Д. О. Бондарь // Науковий вісник. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – №17 (142). – С. 121-133.

3. Бондарь Д. О. Функциональный подход к сущности мировых денег / Д. О. Бондарь // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 31. – С. 284-294.

4. Буторина О. В. Международные валюты: интеграция и конкуренция / О. В. Буторина – М.: Издательский Дом «Деловая литература», 2003. – 368 с.

5. Журавка Ф. О. Механізм реалізації валютної політики в Україні: дис. на здобуття вч. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ф. О. Журавка. – Суми, 2009. – 418 с.

6. Козюк В. В. Інтернаціоналізація юаня: проблема стратегії односторонніх вигід та її глобальні ризики / В. В. Козюк // Фінанси України. – 2015. – №3. – С. 59-75.

7. Козюк В. В. Життєвий цикл резервних валют / В. В. Козюк // Вісник НБУ. – 2013. – №7. – С. 44-52.

8. Красавина Л. Н. Тенденции и перспективы реформы мировой валютной системы / Л. Н. Красавина // Век глобализации. – 2011. – №1. – С. 29-43.

9. Красавина Л. Н. Мировой опыт регулирования интернационализации национальных валют и его значение для России / Л. Н. Красавина // Деньги и кредит. – 2012. – №9. – С. 10-17.

10. Маркс К. Сочинения. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Изд. второе, т. 23. – М.: Госполитиздат, 1960. – 907 с.

11. Олейнов А. Валютная структура международных экономических отношений в начале XXI века / А. Олейнов // Вопросы

экономики. – 2005 – №4. – С. 43-57.

12. Смыслов Д. В. Международная валютная система: тенденции эволюции / Д. В. Смыслов // Деньги и кредит, 2013, №10. – С. 46-58.

13. Солопов А. В. Методологическое и институциональное обеспечение перехода промышленных предприятий к внешнеторговым операциям в национальной валюте / А. В. Солопов. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Специальность 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством». Москва, 2010. – 21 с.

14. Трахтенберг И. А. Денежное обращение и кредит при капитализме / И. А. Трахтенберг. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – 783 с.

15. Усоскин В. М. Теории денег / В. М. Усоскин. – М.: «Мысль», 1976. – 228 с.

16. Hartmann P. Currency Competition and Foreign Exchange Markets: The Dollar, the Yen and the Euro. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2003. Pp. xiii + 196.

1. Ahlyetta M. Den'hy mezhdu nasylyem y doveryem / M. Ahlyetta, A. Orlean; per. s fr. Y. A. Ehorova; pod nauch. red. N. A. Makashevoy. – M.: Yzd. Dom HU VShЭ, 2006. – 365 s.

2. Bondar' D. O. Funktsyonal'nyy podkhod v yssledovanny deneh / D. O. Bondar' // Naukovyy visnyk. – Nauky: ekonomika, politolohiya, istoriya. – 2011. – #17 (142). – S. 121-133.

3. Bondar' D. O. Funktsyonal'nyy podkhod k sushchnosti myrovyykh deneh / D. O. Bondar' // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky: zb. nauk. pr. – 2014. – Vyp. 31. – S. 284-294.

4. Butoryna O. V. Mezhdunarodnye valyuty: yntehratsyya y konkurentsyya / O. V. Butoryna – M.: Yzdatel'skyy Dom «Delovaya lyteratura», 2003. – 368 s.

5. Zhuravka F. O. Mekhanizm realizatsiyi valyutnoyi polityky v Ukrayini: dys. na zdobuttya vch. stupenya dokt. ekon. nauk: spets.

08.00.08 «Hroshi, finansy i kredyt» / F. O. Zhuravka. – Sumy, 2009. – 418 s.

6. Kozyuk V. V. Internatsionalizatsiya yuanya: problema stratehiyi odnostoronnikh vyhid ta yiyi hlobal'ni ryzky / V. V. Kozyuk // Finansy Ukrayiny. – 2015. – #3. – S. 59-75.

7. Kozyuk V. V. Zhyttyevyy tsykl rezervnykh valyut / V. V. Kozyuk // Visnyk NBU. – 2013. – #7. – S. 44-52.

8. Krasavyna L. N. Tendentsyy u perspektyvy reformy myrovoy valyutnoy systemy / L. N. Krasavyna // Vek hlobalyzatsyy. – 2011. – #1. – S. 29-43.

9. Krasavyna L. N. Myrovoy opyt rehulyrovannya ynternatsyonalizatsyy natsyonal'nykh valyut y ego znachenye dlya Rossyy / L. N. Krasavyna // Den'hy u kredyt. – 2012. – #9. – S. 10-17.

10. Marks K. Sochyneniya. / K. Marks, F. Enhel's. – Yzd. vtore, t. 23. – M.: Hospolytyzdat, 1960. – 907 s.

11. Oleynov A. Valyutnaya struktura mezhdunarodnykh ekonomycheskykh otnoshenyy v nachale KhKhI veka / A. Oleynov // Voprosy ekonomyky. – 2005 – #4. – S. 43-57.

12. Smyslov D. V. Mezhdunarodnaya valyutnaya systema: tendentsyy evolyutsyy / D. V. Smyslov // Den'hy u kredyt, 2013, #10. – S. 46-58.

13. Solopov A. V. Metodolohycheskoe y ynstytutsyonal'noe obespechenye perekhoda promyshlennykh predpryyaty k vneshnetorhovym operatsyyam v natsyonal'noy valyute / A. V. Solopov. Avtoreferat dySSERTatsyy na soyskanye uchenoy stepeny kandydata ekonomycheskykh nauk. Spetsyal'nost' 08.00.05 «Экономика y upravlenye narodnym khozyaystvom». Moskva, 2010. – 21 s.

14. Trakhtenberh Y. A. Denezhnoe obrashchenye y kredyt pry kapytal'nykh operatsyyakh / Y. A. Trakhtenberh. – M.: Yzd-vo AN SSSR, 1962. – 783 s.

15. Usoskyn V. M. Teoryy deneh / V. M. Usoskyn. – M.: «Mysl'», 1976. – 228 s.

16. Hartmann P. Currency Competition and Foreign Exchange Markets: The Dollar, the Yen and the Euro. – Sambridge: Cambridge Univ. Press, 2003. Pp. xiii + 196..

Рецензент: Уперенко М. О., д.е.н., професор, кафедра загальної економічної теорії Одеського національного економічного університету

17.05.2016